

Michniów - to miejsce jest symbolem

12.7.2026 - | Instytut Pamięci Narodowej

12 lipca 2026 r. w Michniowie odbyły się uroczyste obchody Dnia Walki i Męczeństwa Wsi Polskiej. Instytut Pamięci Narodowej reprezentował zastępca prezesa dr Mateusz Szpytma.

Wydarzenie rozpoczęło się od Mszy świętej polowej w intencji ofiar przy Mogile Pomordowanych na terenie Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich.

Do zebranych w Michniowie zwrócił się dr Mateusz Szpytma, który podkreślił, że podczas II wojny światowej polska wieś padła ofiarą nie tylko niemieckiego barbarzyństwa.

- To miejsce jest symbolem tych wszystkich wsi, które zostały spacyfikowane przez Niemców w latach II wojny światowej. To osiemset różnych miejscowości. Ale gdy jesteśmy tutaj w Dniu Walki i Męczeństwa Wsi Polskiej, musimy również pamiętać o tych wsiach, które w tym samym czasie - osiemdziesiąt trzy lata temu - były pacyfikowane, były mordowane przez Ukraińską Powstańczą Armię. Właśnie wówczas - 11, 12 lipca 1943 roku - miało miejsce apogeum tej zbrodni. Tylko jednego dnia zostało zamordowanych wiele tysięcy mieszkańców dziewięćdziesięciu dziewięciu miejscowości. Będziemy czynić wszystko, by pamięć o Nich nie zginęła!

- przypomniał.

Obchody zakończyły się ceremonią złożenia wieńców i zniczy pod Mogiłą Pomordowanych.

Organizatorami wydarzenia byli Muzeum Wsi Kieleckiej - Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie, Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego oraz Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach.

Uroczystość odbyła się pod Patronatem Honorowym Prezydenta RP Karola Nawrockiego.

Dzień Walki i Męczeństwa Wsi Polskiej ustanowiony został w 2017 r. To święto państwowe przypadające 12 lipca, w rocznicę pierwszego dnia niemieckiej pacyfikacji Michniowa, która była punktem kulminacyjnym serii akcji represyjnych przeciwko wsiom na Kielecczyźnie w czasie II wojny światowej.

W czasie II wojny światowej Niemcy spacyfikowali co najmniej 817 polskich wsi. Ich mieszkańców rozstrzelano, wywożono do obozów koncentracyjnych i na przymusowe roboty do III Rzeszy, a dobytek rabowano i niszczone, paląc gospodarstwa i całe wsie. Z kolei wschodnie ziemie Polski poddano brutalnej sowietyzacji, a znaczna część ludności polskiej została deportowana na Daleki Wschód ZSRS.

Mimo kontroli, nacisków i terroru polskie społeczności wiejskie nie wyparły się swej tożsamości narodowej i nie porzuciły myśli o wolnej ojczyźnie. Za nieugiętą postawę polska wieś zapłaciła wysoką cenę. Symbolem walki i męczeństwa jest Michniów.

Tomasz Domański: Pacyfikacja Michniowa w świetle nieznanych dokumentów sądowych. Analiza historyczna

W okresie II wojny światowej niemieckie siły policyjne w Generalnym Gubernatorstwie dokonały niezliczonych zbrodni na żydowskiej i polskiej ludności cywilnej. We wsiach regionu kieleckiego ich szczególne nasilenie miało miejsce wiosną i latem 1943 r.

Za szczególną zbrodnię – symbol niemieckich represji na obszarach wiejskich – uznaje się pacyfikację wsi Michniów, położonej wówczas w gminie Suchedniów w *Kreis* Kielce (obecnie powiat Skarżysko-Kamienna), gdzie w czasie dwóch dni 12-13 lipca 1943 r. funkcjonariusze niemieckiej policji porządkowej (*Ordnungspolizei* – *Orpo*) przy udziale Gestapo zamordowali co najmniej 204 osoby.

Poszukiwanie sprawców

Dzięki pracy i zaangażowaniu polskich śledczych z b. Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Kielcach, na czele z sędzią Andrzejem Jankowskim, oraz polskich historyków, w tym także z IPN, udało się odtworzyć przebieg pacyfikacji, której dni bardzo różniły się od siebie. Większość ofiar zamordowanych pierwszego dnia stanowili mężczyźni, planowo wyselekcjonowani przez Niemców na podstawie list imiennych, a następnie spaleni żywcem w kilku budynkach gospodarskich, natomiast drugiego dnia policjanci po przybyciu do wsi w sposób chaotyczny mordowali każdą napotkaną osobę – w tym głównie kobiety i dzieci.

Jednak wiedza na temat sprawców i wykonawców zbrodni nadal pozostała niekompletna. Dotychczas twierdzono, że zbrodnię tę wykonały pododdziały III batalionu 17. pułku policji SS, I i II batalionu 22. pułku policji SS, żandarmi z Częstochowy i posterunków w Skarżysku-Kamiennej, Ostrowcu i Starachowicach oraz nieznanego nazwiska gestapowcy. Spośród kilkuset policjantów, według śledztwa b. OKBZH w Kielcach z 1968 r., imiennie wskazano jako obecnych w Michniowie jedynie kilku oficerów i podoficerów: Leutnanta Adalberta Mayera, Leutnanta Gustawa Biela, Hauptmanna Gerulfa Mayera, SS-Hauptsturmführera Karla Essiga, Otto Büssinga, Wolfganga Rehna, Franza Kautzky oraz żandarma Juliusa Heina.

Tymczasem przeprowadzona przeze mnie kwerenda archiwalna w dokumentacji śledztw podjętych w sprawie pacyfikacji Michniowa w RFN i Austrii wnosi nową wiedzę w zakresie odpowiedzialności strukturalnej (identyfikacja formacji niemieckiej), jak też indywidualnej (wykonawcy zbrodni). Wynika z niej, że (inaczej niż dotychczas podawano) jednostką, która odegrała pierwszoplanową rolę w pacyfikacji, była 3. kompania I Zmotoryzowanego Batalionu Żandarmerii – 1. *Gendarmerie-Bataillon (motorisiert)*, jedna z najbardziej zbrodniczych jednostek policji porządkowej w GG.

Pozostałe, wymienione wyżej, miały zadania pomocnicze.

Zeznania Heinza Fritza

Dwukrotne (1967 r.; 1979 r.) zeznania wskazujące na dowódców i przebieg pacyfikacji Michniowa złożył funkcjonariusz 3. kompanii I batalionu Heinz Fritz, którego wiarygodność nie powinna budzić wątpliwości. Nie ma w materiałach śledztwa jakiegokolwiek wzmianki o tym, aby Fritz, poza własnymi przeżyciami, czerpał wiedzę o pacyfikacji Michniowa z jakichkolwiek innych źródeł. Wyraźnie koncentrował się na wydarzeniach, w których uczestniczył lub które widział. Warto podkreślić, że pierwsze jego zeznanie pochodzi z 1967 r., a więc zostało złożone na rok przed wszczęciem śledztwa w Polsce przez sędziego Andrzeja Jankowskiego. Szczegóły, podane przez tego żandarma, mogła znać tylko osoba będąca tego dnia w Michniowie i uczestnicząca w tych wydarzeniach.

Według zeznań Fritza, pacyfikację Michniowa poprzedziła odprawa „motywacyjna” dla szeregowych policjantów, zorganizowana 11 lipca 1943 r. w Kielcach w miejscu kwaterowania 3. Kompanii. Mowę wygłosił jej dowódca Hauptmann Wolfgang O., który odpowiedzialnością za działania antyniemieckie obarczył wszystkich mężczyzn z Michniowa.

Czytaj artykuł Tomasza Domańskiego *Pacyfikacja Michniowa w świetle nieznanych dokumentów sądowych. Analiza historyczna* na portalu przystanekhistoria.pl

Polecamy:

- Andrzej Jankowski: Prowadziłem śledztwo w sprawie pacyfikacji Michniowa...
- Tomasz Domański, Niemieckie zbrodnie na kieleckiej wsi
- Tomasz Domański, Sprawa niemieckiej pacyfikacji Michniowa przed wymiarem sprawiedliwości
- Tomasz Domański, Strach jako metoda sprawowania okupacji niemieckiej na przykładzie Kreis Kielce
- Dawid Golik, Rok 1943. Niemiecki odwet na polskiej wsi
- Andrzej Jankowski, Tomasz Domański, Represje niemieckie na wsi kieleckiej 1939–1945

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/245092,Michniow-to-miejsce-jest-symbolem.html>